

א שיר המעלות לדוד

יהוה | לא-גבה לבי ולא-רמו עיני

הַבְּתָיִם הַרְאֵשׁוּנִים, אֵין הוּא מְדַבֵּר עַל עֲצָמוֹ בְּלִבּוֹ, אֶלָּא בְּשֵׁם כֹּל הַצְּבוּר הַמְּשַׁתְּתֵף בְּתַפְלָה וְאֵף בְּשֵׁם כֹּל יִשְׂרָאֵל. בְּשִׁיר שְׁלֹמְעֵלָה מִכָּאֵן יֵשׁ לְשׁוֹן פְּנִיָּה אֶל יִשְׂרָאֵל: 'אִמְר-נָא יִשְׂרָאֵל, וּבְשִׁיר הַזֶּה יֵשׁ לְשׁוֹן פְּנִיָּה אֶל יִשְׂרָאֵל: יִחַל יִשְׂרָאֵל אֶל-ה' ¹¹.

הַשִּׁיר פּוֹתַח 'מְמַעַמְקִים', וְכִבֵּר הַבְּאֵנוּ בַּפְּרוֹשׁ שֶׁהוּא רָמּוֹ 'לְמַעַמְקֵי מַיִם', וְזוֹה מִתְּאִים לְשִׁירֵי הַמַּעְלֹת שֶׁנֶּאֱמָרוּ בְּשִׁמְחַת בֵּית הַשְּׁוֹאֲבָה, כְּשֶׁמְנַסְכִּים אֶת הַמַּיִם הַיּוֹרְדִים לְמַעַמְקֵי תְּהוֹם. וְכֵן מְצִינּוּ, שֶׁכֹּמוֹ הַשִּׁירִים הַרְאֵשׁוֹן וְהַשֵּׁנִי, כֵּן שִׁיר זֶה נִקְבַּע בְּבִרְכוֹת שְׁבִיּוֹם הַתַּעֲנִית ¹². וְעוֹד: כִּכְּר בְּאֲרֵנוּ, שֶׁבְּשִׁיר זֶה יֵשׁ דְּבָרֵי מוֹסָר לְעַם, וְאֵף דְּבָרִים אֵלֶּה נְאִים לְהֶאֱמֵר לְקֹהֵל הַנְּאֻסָּפִים בְּשִׁמְחַת בֵּית הַשְּׁוֹאֲבָה, עַל דְּרָף שֶׁבְּאֲרֵנוּ בְּשִׁיר הַשְּׁמַיִנִי וּבְשִׁיר הַתְּשִׁיעִי, וְגַם הַדְּבוּרִים עַל הַסְּלִיחָה נְאִים לְהֶאֱמֵר בְּחַג הַסְּכּוֹת לְאַחַר שְׁנֵסְלַח לְכָל הָעָם בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים. וּמִשְׁעָמִים אֵלֶּה נְאִים הַשִּׁיר הַזֶּה גַּם לְעוֹלֵי רְגֵלִים. הַקְּרִיאָה 'מְמַעַמְקִים' נְאִים גַּם לְעוֹלֵי הַגּוֹלָה, שֶׁחָשׂוּ כְּאֵלוֹ שֶׁעָלוּ מִשְׁפּוֹלְתָם בְּגִלּוֹת (וְעוֹד שֶׁבְּכָל הַיָּאָרְץ עֲמָקָה). וְגַם הַתְּקִנָּה לְחֶסֶד וּלְפִדּוֹת נְאִים לְהֶאֱמֵר בְּפִי שְׁבִי צִיּוֹן בְּרֵאשִׁית יְמֵי הַבַּיִת הַשֵּׁנִי ¹³.

שיר המעלות השנים-עשר

(מזמור קלא)

'המעלות': (א) ה' לא... ולא... ולא. (ב) אם-לא... כְּגֹמֵל עָלַי אֲמוֹ כְּגֹמֵל עָלַי. (ג) ה'. תְּכֵן הַשִּׁיר: שְׁלִילַת דְּרָף הַנְּאֻוָּה הַנְּאֻוָּשִׁית (א), דְּרָף הַפְּנִיעָה הַהַתְּמַסְּרוֹת לְאֵלֵהֶם (ב), קְרִיאָה לְיִשְׂרָאֵל לְקוֹת אֶל ה' (ג).

(א) לְדוֹד - עֵין לְעֵיל כְּכַד, אֵלְקָמֵן בְּסִפּוֹם הַשִּׁיר. וְהוּא מְדַבֵּר עַל עֲצָמוֹ בְּלִבּוֹ, אֶלָּא בְּשֵׁם כֹּל הַצְּבוּר הַמְּשַׁתְּתֵף בְּתַפְלָה וְאֵף בְּשֵׁם כֹּל יִשְׂרָאֵל. בְּשִׁיר שְׁלֹמְעֵלָה מִכָּאֵן יֵשׁ לְשׁוֹן פְּנִיָּה אֶל יִשְׂרָאֵל: 'אִמְר-נָא יִשְׂרָאֵל, וּבְשִׁיר הַזֶּה יֵשׁ לְשׁוֹן פְּנִיָּה אֶל יִשְׂרָאֵל: יִחַל יִשְׂרָאֵל אֶל-ה' ¹¹. ה' - פּוֹתַח אֶת הַמְּזוֹמָר בְּקְרִיאָה בְּשֵׁם ה', וְכֵן מְצִינּוּ בְּמִזְמוֹרִים רַבִּים בְּתַפְלָה, כְּגוֹן ג', ה', ו', כֹּא וְעוֹד. 'לֹא-גִבָּה לְבִי - אֵין בְּלִבִּי מַחְשֶׁבֶת גְּאוּנָה. 'גִּבָּה-לְבִי, אִו 'גִּדְל-לְבִי, אִו 'רוֹם-לְבִי הֵן מַחְשֻׁבוֹת גְּאוּנָה, הַעֲלֹלוֹת לְהִבְיָא לְמַעֲשִׂים רַעִים בֵּין אָדָם לְחֵבְרוֹ וּבֵין אָדָם לְמִקּוֹם וְאֵף לְכַסִּיָּה בְּהַשְׁתַּחֲוֵי ה'

11 הלשון 'אם-עונות תשמר-יה' דומה במקצת ללשון שיר המעלות השמיני: אם-ה' לא-ישמר-עיר. הלשון 'קוּתָה נִפְשִׁי... נִפְשִׁי לְאֲדִנִי' דומה במקצת ללשון שיר המעלות הראשון: רַבַּת שְׁכַנָּה-לָהּ נִפְשִׁי. 12 והוא נקבע בברכה החמישית שבשש הברכות הנוספות בתפילת התענית, וחתומת הברכה: מי שענה את יונה ממעי הדגה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה, ברוך אתה ה' העונה בעת צרה (מ' תענית ב ג-ד). הקשר בין יונה לבין דברי המזמור גם הוא בלשון 'ממעמקים' שהוא רמז לעמקי תהום שירד יונה שמה, כמו שאמר בתפלתו: תהום יסבבני (יונה ב ו).

13 א. הפסוק המסיים את השיר 'והוא יפדה את-ישראל מכל עונותיו' דומה בלשונו לפסוק המסיים את מזמור כה: פדה אלהים את-ישראל מכל צרותיו. ב. ובנוסף הספרדים, כשאומרים את מזמור כה בגפילת אפים, מוסיפים אחריו את הפסוק: והוא יפדה את-ישראל מכל עונותיו. ואת השיר כולו אומרים בנוסף הספרדים בסיום הסליחות שבאשמורת הבוקר בימי הרתלים והסליחות לאחר קדיש התקבל שלאחר הסליחות, ואומרים אחריו קדיש יתום. ג. יש הנוהגים לומר את השיר הזה בעשרת ימי תשובה לאחר סיום ברכת 'שתבח' ולפני חצי קדיש שלפני 'ברכו' של ברכת 'יוצר אור', ומקור מנהג זה בכתיבי האר"י ז"ל. ד. ובקהלות היסודיים' נוהגים, שאומרים שיר זה חזן וקהל פסוק בפסוק בקול רם ובגיגון מיוחד.

וְלֹא-הִלֵּכְתִּי | בְּגִדְלוֹת וּבְנִפְלְאוֹת מִמְּנִי:

ב אִם-לֹא שְׁוִיתִי | וְדוֹמַמְתִּי נִפְשִׁי

כְּגִמְל עָלַי אִמּוֹ כְּגִמְל עָלַי נִפְשִׁי:

ג יַחַל יִשְׂרָאֵל אֶל-יְהוָה | מַעֲתָה וְעַד-עוֹלָם:

אֶת-סִסְרוֹת רְגֻשׁוֹתַי וּמַחְשָׁבוֹתַי. 'שְׁוִיתִי' כְּמוֹ: אִם-שְׁוִיהַ פְּנִיָּה (יש' כח כח), הַשְּׁפִיל אֶת-הַנְּבִשׁוֹשׁוֹת וְיִשָּׁר אֶת-פְּנֵי הַקְּרָקַע, בֶּן הַמְשׁוֹרֵר 'מִיִּשְׂר' אֶת-רְגֻשׁוֹתַי שֶׁלֹּא יתְפָּרְצוּ וְלֹא יתְנַשְּׂאוּ כְּגִלִּים סוֹעְרִים הַמִּתְנַשְּׂאִים מֵעַל פְּנֵי הַיָּם. כְּגִמְל עָלַי אִמּוֹ - כְּתִינוּק שְׁסִים לִינוּק חָלָב אִמּוֹ וּמֵתוּךְ שֶׁבַע הוּא שׂוֹכֵב בְּמִנוּחָה בְּחִיק אִמּוֹ, וְאִינוּ מִבְּקֵשׁ מִמֶּנָּה מֵאוּמָּה אֶלָּא בּוֹטֵחַ בָּהּ בְּטַחֲוֹן מְלֵא, שְׁפָלָה-מָה שֶׁהִיא עוֹשֶׂה לְטוֹבָתוֹ הִיא עוֹשֶׂה, בֶּן הַמְשׁוֹרֵר בּוֹטֵחַ בְּטַחֲוֹן מְלֵא בְּה' וְשִׂמְחָה בְּכָל-אֲשֶׁר ה' נוֹתֵן לוֹ וְחֵשׁ עֲצָמוֹ בְּשִׁלְוָה גְּמוּרָה בְּצַל שְׂדֵי הַחֹפֶף עָלָיו כְּלֵי-הַיּוֹם (עי' לעיל צא א: דב' לג יג). 'עָלַי' - צוּרָה פִּיזִיטִית בְּמִקּוֹם עַל².

כְּגִמְל עָלַי נִפְשִׁי - נִפְשִׁי דוֹמָה עָלַי כְּגִמְלָא.

ג) יַחַל יִשְׂרָאֵל אֶל-ה' - כְּפִאן הַמְשׁוֹרֵר פּוֹנֵה אֶל יִשְׂרָאֵל (אֶל כְּל-הָעַם, בְּדִרְךָ מְלִיצָה, אוּ אֶל קִהַל הַמַּתְפַּלְלִים, עֵינַי בְּשִׁיר שְׁלִמְעֵלָה מִכָּאן - קל ז) וּמִצְוָה עָלֵיהֶם: יִשְׂרָאֵל! יַחַל קוּחַ אֵל ה'! וְסִמְךָ הַמְשׁוֹרֵר צְוִי זֶה לְאַחַר שֶׁאִמְר 'כְּגִמְל עָלַי נִפְשִׁי' לְרִמּוֹ: כְּשֶׁם שֶׁאִנּוּ חוֹסֶה בְּה' כְּגִמְל עָלַי אִמּוֹ, בֶּן רִאיוֹ לְכָל-יִשְׂרָאֵל לִיחַל לַה'. מַעֲתָה וְעַד-עוֹלָם-

בְּמִשְׁמַע: אֵין אֲנִי שׂוֹאֵף לְכַבּוֹד מְרִבָּה יָתֵר עַל הָרְאוֹי לִי. וְעַל-כָּל-פְּנִים 'עֵינַי רָמוֹת' הֵן סִמְל לְמַחְשָׁבוֹת גְּאוּחַ, כְּמוֹ 'גְּבוּה-לְבוֹ' שֶׁבְּצִלְעַת הַמִּקְבִּילָה. וּמִשְׁל הַתְּקִמָּה אוֹמֵר אֵף עָלֵיהֶן שֶׁהֵן מֵהַתּוֹעֲבוֹת אֲשֶׁר שָׁנָא ה': שֶׁשֶׁ-הֵנָּה שָׁנָא ה' יִשְׁבַּע תּוֹעֲבוֹת (תּוֹעֲבַת קָרִי) נִפְשׁוֹ, עֵינַי רָמוֹת גּוֹי (מש' י טו-יז). וְלֹא-הִלֵּכְתִּי בְּגִדְלוֹת - אֵין אֲנִי מִהִלֵּךְ בְּגִדְלוֹת, כְּלוּמֵר: אֵין הִלִּיכְתִּי (- הַתְּהַנּוּתִי) הִלִּיכּוֹת שֶׁל מִי שֶׁחֹשֵׁב עֲצָמוֹ לְגִדּוֹל וּמִבְּקֵשׁ לְהִנָּיַע לְמִקּוֹם גְּדוֹלִים וּלְמַעְלָלוֹת גְּדוֹלוֹת, כְּעֵין שֶׁאִמְר יְרֵמְיָה לְבְּרִיךְ: וְאַתָּה תִּבְקֶשׁ-לָהּ גְּדוֹלוֹת, אֶל-תִּבְקֶשׁ (יר' מה ה). וּבְנִפְלְאוֹת מִמְּנִי- (וְלֹא הִלֵּכְתִּי) בְּנִפְלְאוֹת מִמְּנִי - שֶׁאֵין אֲנִי מִבְּקֵשׁ לְעֲצָמִי דְבָרִים שֶׁאֵינִי רְשָׁאִי לְהַשִּׁיגֵם אוּ שֶׁאֵין בְּכֹחִי לְהַשִּׁיגֵם. וְלִשׁוֹן 'נִפְלְאוֹת' כָּאן, כְּמוֹ: לֹא-נִפְלְאוֹת הוּא מִמֶּךָ וְלֹא-רָחֵקָה הוּא (דב' ל יא): לְמָה זֶה תִּשְׁאַל לְשִׁמִּי וְהוּא-פְּלֵאִי (שׁוֹפ' יב ה).

ב) אִם-לֹא - לִשׁוֹן שְׁבוּעָה הַמְאֵמֶתֶת אֶת-הַדְּבָר: הֲרִינִי נִשְׁבַּע שֶׁאַמֶּת הַדְּבָר שֶׁאֲנִי עוֹמֵד לִזְמֵר: שְׁוִיתִי וְדוֹמַמְתִּי נִפְשִׁי - הֲרִינִי מִשְׁנֵה (- מִמְּנִיךָ וּמִשְׁפִּיל) וּמְדוּמָם (- מִשְׁקִיט וּמְרִיץ) אֶת-נִפְשִׁי - אֶת-רִוּחִי,

1 פִּירוּשׁ אַחֵר: 'שׁוִיתִי' - שְׂמַתִּי - כְּלוּמֵר: עֲשִׂיתִי - אֶת נִפְשִׁי דוֹמַמַת. וּלְפִי זֶה 'שׁוִיתִי וְדוֹמַמְתִּי' הֵם שְׁנֵי פְעִלִים רְצוּפִים הַמְתַּאֲרִים פְּעוּלָה אַחַת, כְּמוֹ: וַיִּמְשְׁכוּ וַיַּעֲלוּ (בר' לו כח) - הֵעִלוּ בְּמִשְׁכִּיחָה. פִּירוּשׁ אַחֵר: הַצֵּלַע הַזֹּאת נִמְשַׁכַת אֶל הַצֵּלַע שֶׁלֹּאחֶרֶיה: שׁוִיתִי וְדוֹמַמְתִּי אֶת נִפְשִׁי כְּגִמְל עָלַי אִמּוֹ, כְּלוּמֵר: הַשׁוִיתִי וְדִמְיִיתִי אֶת נִפְשִׁי (- אֶת עֲצָמוֹ) כְּגִמְל עָלַי אִמּוֹ. וּלְפִי זֶה 'דוֹמַמְתִּי' (מִן הַכְּפּוֹלִים אוּ מִן עֵינַי) כְּמוֹ 'דִּמְיִיתִי מִן לִי'.
2 א. דִּמְיוֹ זֶה שֶׁל יַחַס הַבוֹטָח בְּה' אֵל אֱלֹהָיו כִּיחַס תִּינוּק אֶל אִמּוֹ הוּא הַמוֹפְלַג בְּיוֹתֵר שְׁבִדִּימוּיִים, וְאֵין עוֹד כְּדוֹגְמָתוֹ בְּמִקְרָא. וּשְׂמַא קֶצֶת קָרוֹב לוֹ: כֵּאִישׁ אֲשֶׁר אִמּוֹ תִּנְחַמְנוּ כֵּן אֲנִכִּי אֲנַחֲמֶכֶם (יש' סו יג).
ב. לִשׁוֹן גְּמִילָה בְּאִמְר בִּילַד שְׂגוּל וְסִימִים אֶת תְּקוּפַת יְנִיקָתוֹ, כְּמוֹ: וַיְגַדֵּל הַיֶּלֶד וַיִּגְמַל (בר' כא ח). אֲבָל לְפִי הַעֲנִינִי כָּאן מוֹטָב לְפָרֵשׁ 'גְּמַל' - תִּינוּק שְׁסִים אֶת יְנִיקָתוֹ לְפִי שְׂעָה, וְהוּא שֶׁבַע וַאֲיִנוּ מִבְּקֵשׁ לִינוּק עוֹד, וְאוּלַם כְּשִׁיחֹזֵר לְהִיּוֹת רֵעֵב יִשׁוּב וַיִּינֵק, וְכֵן פִּירֵשׁ רִש"י כָּאן: גְּמוּל - יוֹנֵק שְׂדֵיִים. וְאִפְשֵׁר, שֶׁגַּם כָּאן 'גְּמַל' הוּא יֶלֶד שֶׁכִּבַּר אֲיִנוּ יוֹנֵק כֻּלָּל. וְהַמְשִׁיל הַמְשׁוֹרֵר עֲצָמוֹ לִילַד קֶטָן, הַכּוֹרֵךְ אַחֵר אִמּוֹ וּמִבְּקֵשׁ לְהִיּוֹת צְמוּד אֶל חוּהָ, אֵף עַל פִּי שֶׁאֲיִנוּ מוּצָא שָׁם חֵלֶב לִינוּק, כֵּן הַמְשׁוֹרֵר חֵשׁ עֲצָמוֹ שֶׁלִּיו וּמְאוּשֵׁר בְּבִטְחוֹנוֹ בְּה' הַחֹפֶף עָלָיו, בְּטַחֲוֹן שֶׁלֹּא עַל מִנַת לְקַבֵּל פֶּרֶס.
3 שְׂמַת הַתְּבוֹת 'כְּגִמְל עָלַי' חֲזוֹרוֹת בְּשִׁתֵּי הַצֵּלְעוֹת, וְהִרִי זֶה לְכֹאוּרָה כְּשִׁטַּת הַצֵּלַע הַמְּרַחֶבֶת בְּתַקְבּוּלָה, כְּמוֹ: בֶּן פֶּרֶת יוֹסֵף בֶּן פֶּרֶת עֲלֵי-עֵין (בר' מט כב). אֵלָּא שֶׁכָּאן נִקְרַד הַתְּבוֹת בְּצֵלַע הַשְּׂנִיָּה שׁוֹנֵה מִנִּקְדוֹן בְּצֵלַע הָרֵאשִׁיטָה. וְהוּא מִשׁוּם שֶׁעָלִי אִמּוֹ בְּסִמְכוֹת וְעָלִי נִפְשִׁי אֲיִנוּ בְּסִמְכוֹת. וַיִּשְׁנִי זֶה גּוֹרֵר אַחֲרָיו גַּם שִׁינוּי אַחֵר: 'כְּגִמְל' בְּצֵלַע הָרֵאשִׁיטָה בְּלַחַל מִיּוֹדַע וּבְצֵלַע הַשְּׂנִיָּה מִיּוֹדַע. וְהוּא לְשֵׁם הַטַּעְמָה: שֶׁלֹּאחֵר שֶׁאִמְר הַמְשׁוֹרֵר 'כְּגִמְל עָלַי אִמּוֹ' חֹזֵר וְהַטַּעִים אֶת הַדְּבָר: אֲמַנֵם כֵּן, כְּגִמְל דוֹמָה עָלַי נִפְשִׁי. וַיֵּשׁ מִפְּרִשִׁים 'כְּגִמְל עָלַי נִפְשִׁי' - נִפְשִׁי בְּקִרְבִּי הִיא כְּגִמְלָא.

תהלים קלא

רמו פאן המשורר, שהתחלת לה' והבטחון בו ונצחיים הם: מעתה ועד-עולם, ולא בבטחון הגמול

לסכום שיר המעלות השנים עשר

שיר זה הוא מהקטנים שבשירי המעלות ובמזמורי תהלים והוא בן שלושה ססוקים ועשר צלעות. בשני הססוקים הראשונים ארבע ארבע צלעות בפסוק, ובפסוק השלישי שתי צלעות; בשני הססוקים הראשונים המשורר מדבר על עצמו בלשון מדבר בעדו והוא מספר על מדות ענותותו ובטחונו בה' והתמסרותו הגמורה אליו. דברים אלה אמר המשורר לאחר שפתח את השיר בקריאה בשם ה'. ומצא, שהדברים הם כעני דברי נדוי, שהמשורר עומד בתפלה לפני ה' ומספר לפניו את-דרךיו והנהגותיו. ובפסוק השלישי המסיים את השיר - המשורר פונה אל קהל ישראל ומעורר אותם ליחל אל ה'.

השיר מעקרו הוא איפוא שיר לקח מוסרי ללמד את-השומעים את-דרך הענוה והבטחון בה'. וכדרך החכמים והמטיפים המשורר מביא דגמה מהתנהגותו שלו עצמו ואמר לקהל שומעיו: ממני תראו וכן תעשו. השיר הנה הוא השלישי בשירי המעלות הנושא את-הפתיחה 'לדוד' (עי' לעיל מזמור קכג). ואכן מצינו בדרך שנהג במדות המפרשות בשיר הנה: לא-גבה לבי ולא-רמו בעיני, כגון בשעת העלאת הארון אל עיר דוד, שהנה 'מכרפר בכל-עו' (ש"ב ו יד), ואמר למיכל: ונקלתי עוד מזאת ותייתי שפל בעיני, ועם-האמהות אשר אמרת עמם אכבדה (ש"ש ט כב). ובתפלתו לפני ה' אמר דוד: מי אנכי אדני ה' ומי ביתי כי הביאתני עד-הלים (ש"ה יח). והכן הדברים 'כגמל עלי נפשי' ומצא בדברים שאמר דוד לצדוק הפהן בשעה שברח מפני אבשלום: אם-אמצא חן בעיני ה', והשבני והראני אתו ואת-נוהו, ואם כה יאמר, לא תפצתי בך, הנני יעשה-לי, באשר טוב בעיניו (ש"ש טו כה-כו). ואפשר שנועד השיר הנה להאמר בפי כל-מלך ממלכתי בית דוד, באוני כל-העם, כדי להכריזו ולשגן שהמלך מקים למעשה את-מצות התורה על המלך: לבלתי רום-ל'בבו מאחיו (דב' יז ב). ולפי זה המזמור קרוב בענינו למזמור קא⁵. ולאחר שספר המלך באוני העם את-התנהגותו שלו, פנה אל העם וצוה עליו ליחל לה'. שיר זה דומה בענינו - הטפת לקח מוסר - לשיר שלפניו. גם הלשון 'יחל ישראל אל-ה' ומצאת בשני השירים. הלשון 'מעתה ועד-עולם' ומצאת גם בסוף השיר השני (לעיל קכא ח) ובשיר הששי (קכב ב).

מפני שהשיר כולל דברי הטפה ולקח מוסרי הוא מתאים להאמר בשמחת בית השואבה וגם בפי עולי רגלים, על דרך שבארנו בשירים הקודמים, כגון במזמורים קכו ו-קכח (עי' שם בסיכומים). הלשון 'לא-הלכתי בגדלות' עשויה להתפרש פרמו למצבם של בוני הבית השני, שאמרו על היום ההוא שהוא יום קטנות' (וכ' ד ט). ואם נאמר המזמור על המלך, הדברים 'ולא-הלכתי בגדלות ובנפלאות ממני' רומזים, שאין המלך נוטל לעצמו זכיות יתרות, ואינו גוהג באחזק שגול את-פרם נבות, ולא כעוהו שבקש להקטיר קטרת כפנהינם. והדברים מתפרשים גם על הדרך שחייב כל-אדם לנהוג בה. וכבר הבאנו בגוף הפרוש, שדברי ירמיהו לברוך בן נריה דומים לדברי המזמור הנה (יר' פרק מה). והדברים 'ובנפלאות ממני' עשויים להתפרש שהם דברי אזהרה לאדם שלא יעסק בנסמרות שאין דעתו וכולה לסכלן. וידועים דברי בן סירא, הנראים כאלו הם הרחבה של דברי השיר הנה:

4 ועי' לעיל קכה ב: 'זה' סביב לעמו מעתה ועד-עולם' ובפירוש שם, וצרח הדברים לכאן. — ויש בלשון זו גם רמו לחפילה: יהי רצון שלעולם יחסה ישראל בצל ה', והוא יהיה תוחלתו לעולם.
5 ויש גם לשונות במזמור קא, הדומים ללשונות שבמזמור זה: גבה-עינים ורחב לבב (ש"ה ח).

א שיר המעלות

זכור יהוה לדוד את כל-ענותו:

ב אשר נשבע ליהוה נדר לאביר יעקב:

בני בעשרך התהלך בעונה ותאהב מנותן מתנות. מעט נששך מכל-גדולת עולם, ולפני אל תמצא רחמים, פי רבים רחמי אלהים, ולענוים יגלה סודו, סלאות ממך אל-תדרוש, ומכוסה ממך אל-תחקור, במה שהרשית התבונן, ואין לה עסק בגסתרות (בן סירא ג יז—כב במהד' סגל עמוד טו) 6.

שיר המעלות השלושה עשר

(מזמור קלב)

'המעלות': (א) ה' לדוד. (ב) נשבע לה', לאביר יעקב. (ג) אם אבא... אם א... (ד) אם א... (ה) עד-אמצא מקום לה', משכנות לאביר יעקב. (ו) מצאנוה. (ז) נבואה למשכנותיו. (ח) קומה ה' למנוחתך. (ט) כהניף ילבשו, וחסידיה ירגו. (י) דוד, תשב, משיחה. (יא) נשבע ה', לדוד ישוב, לכסא-לך. (יב) אם... בניך, בניהם, עדי-עד, לשבו לכסא-לך. (יג) אנה למושב. (יד) מנוחתו עדי-עד, אשב, אותיה. (טו) ברך אבריך. (טז) וכהניף אלביש, וחסידיה רגן ירגו. (יז) לדוד, למשיחי. (יח) אלביש במזמור שלושה חלקים: (א) שבועת דוד למצא את-מקום השכינה (א-ה); (ב) שירת העולים אל המקדש עם הארון (ו-י); (ג) שבועת ה' לדוד ובחירת ירושלים (יא-יח) - השבועה לדוד ולבניו (יא-יח), בחירת ירושלים (יג-טו), קרן לדוד בירושלים (יז-יח).

נדרי ענוי נפש שקבל דוד על עצמו, חה מתאים לנאמר בפסוק שלאחר מכן: אשר נשבע לה' נדר לאביר יעקב, והוא על פי לשון התורה: כל-נדר וכל-שבועת אשר לענת נפש (במ' ל יד), ולשבועה שלא יישן (הרמזה בפסוק ד) היא בכלל 'לענת נפשי'. (ב) אשר נשבע לה' - שעורו: זכר ה' לדוד את אשר נשבע לה'. וגוף השבועה מפרש בפסוקים שלאחר מכן (ג-ה). פרוש אחר: 'אשר' וגו' הוא פרוש של 'ענותו', כלומר: הענויים שהתענה דוד היו מה שקבל על עצמו בשבועה המפרשת לקמן. נדר לאביר יעקב - אשר נדר לאביר יעקב.

(א) זכור-ה' לדוד את כל-ענותו - אנה ה'! זכר את-כל-הענויים שהתענה דוד, ובזכותם רחם עליו והושיעהו והצילהו. ואם הדברים הם מפלה על דור שחי לאחר דורו של דוד, כונת המשורר לבקש, שיעלה זכרון הענויים שהתענה דוד לפני ה' ועורר רחמים על המתפלל ודורו. ואפשר שהמשורר מתפלל ביחוד על מלך ישראל מורע דוד, שתעמד זכות דוד לצאצאיו. 'ענותו' - במשמעות פסולה: היסורים שהתנסר בכל-מה שעבר עליו, כמו שאמר שלמה לאביתר: וכי הענית בכל אשר-התענה אבי (מ"א ב טו), וגם

6 ובבלי חגיגה יג ע"א הובאו קצת מן הדברים האלה בשינויים קלים. ועוד הובאו הדברים בנוסחאות שונות ביר' חגיגה טרק ב הלכה א; בר"ר פרשה ח סימן ב על הכתוב 'עשה אדם' (בר' א כו); ילקוט איוב רמז תתקנ על הכתוב; 'הזאת ידעת' (איוב כ ד).

1 א. 'ענותו' - צורה יחידאית ומשקל יחידאי במקרא. והוא שם פועל מבניין הדגוש הסביל (בניין פועל) עם כינוי לנסתר משורש 'עני' על דרך 'ענתו בסבלתם' (שמ' א יא), שהוא שם פועל מבניין הדגוש הפעיל (בניין פיעל) עם כינוי לנסתר. ב. 'זכור-ה' לדוד' כאן היא בקשה לרחמים ולשכר טוב, ולעומתה 'זכר ה' לבני אדם את יום ירושלים' (לקמן קלו ז), שהיא בקשה לנקמה ולעוגש. ואפשר שהלשון 'זכור-ה' לדוד' דומה ללשון 'זכר לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך' שבתפילת משה (שמ' לב יג). ואמנם המבנה התחבירי של הפסוק שבתפילת משה מהמבנה התחבירי של הפסוק שבמזמורנו, ואף על פי כן חוכנם שווה.